

अस्यजीवन्मुक्तावस्थामाह अरोषेति नस्तः प्रियाप्रियेयस्यसोऽप्रियाप्रियः उदासीनवन्नतुप्रीत्यप्रीतियुक्तं चरन्भुंजानोभोगान् ॥ ३६ ॥ इतिशां० मो० नै० भा० षट्चत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४६ ॥
विस्तरेणससाधनां ब्रह्मविद्यामुक्तासंक्षेपेणकठवल्लीनामर्थसंगृह्यनुपसंहरति प्रकृत्याइति विकारादेर्हेन्द्रियमनांसितैरधिष्ठितः अधिष्ठातृत्वंकर्तृत्वभोक्तृत्वभावंप्रापितः आत्मैन्द्रियमनोयुक्तंभोक्तेत्याहुर्मनीषिणइ
तिश्रुतेः जडत्वाच्चक्षुरादयआत्मानंनभासयन्तिआत्मातुचेतनत्वात्तानेवभासयति नचक्षुषागृह्यतेनापिवाचा तस्यभासासर्वमिदंविभातीतिश्रुतिभ्यामित्याह तैश्चेति कार्यविषयदेशंप्रतिगमनं ॥ १ ॥ २ ॥ परत्वं
सूक्ष्मत्वंकारणत्वंचांतरत्वंच ननुइन्द्रियाणिहयानाहुर्विषयांस्तेषुगोचरानितितत्रैवकठवल्लीयामिन्द्रियेभ्योर्थानांवास्तत्वंश्रूयतेतत्कथमिन्द्रियेभ्यःपरास्यर्थाइतितद्विरुद्धमुच्यते सत्यं व्यवहारतस्त्वित्थमेव परमार्थ
तस्तुसंकल्पमात्रकृताविषयाःसंकल्पश्चमनोधर्मइन्द्रियेभ्यआंतरइतिनकिंचिदवयं तथाचाक्षपादसूत्रं दोषनिमित्तंरूपादयोविषयाःसंकल्पकृताइति अर्थेभ्योमनस्तत्कल्पकं मनसोपिबुद्धिर्निश्चयात्मिकाप

अरोषमोहःसमलोष्ठकांचनःप्रहीणकोशोगतसंधिविग्रहः ॥ अपेतनिंदास्तुतिरप्रियाप्रियश्चरन्नुदासीनवदेषभिक्षुकः ॥ ३६ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति०
मोक्ष०शुकानुप्रशेषट्चत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४६ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ व्यासउवाच प्रकृत्यास्तुविकारायेक्षेत्रज्ञस्तैरधि
ष्ठितः ॥ नचैनंतेप्रजानंतिसतुजानातितानपि ॥ १ ॥ तैश्चैवंकुरुतेकार्यमनःषष्ठैरिहेन्द्रियैः ॥ सुदांतैरिवसंयन्तादृढैःपरमवाजिभिः ॥ २ ॥ इन्द्रियेभ्यःपरेत्यर्था
अर्थेभ्यःपरमंमनः ॥ मनसस्तुपराबुद्धिर्बुद्धेरात्माहान्परः ॥ ३ ॥ महतःपरमव्यक्तमव्यक्तात्परतोमृतं ॥ अमृतान्नपरंकिंचित्साकाष्ठासापरागतिः ॥ ४ ॥
एवंसर्वेषुभूतेषुगूढोत्मानप्रकाशते ॥ दृश्यतेत्वय्ययाबुद्ध्यासूक्ष्मयासूक्ष्मदर्शिभिः ॥ ५ ॥ अंतरात्मनिसंलीयमनःषष्ठानिमेधया ॥ इन्द्रियाणींद्रियार्थाश्चबहुचि
त्यमर्चितयत् ॥ ६ ॥ ध्यानेनोपरमंरुत्वाविद्यासंपादितंमनः ॥ अनीश्वरःप्रशांतात्माततोच्छ्रित्यमृतंपदं ॥ ७ ॥ इन्द्रियाणांतुसर्वेषांवश्यात्माचलितस्मृतिः ॥
आत्मनःसंप्रदानेनमर्त्योमृत्युमुपाश्रुते ॥ ८ ॥

रा ततोपिपरमहानात्माशुद्धत्वंपदार्थःसएवहैरण्यगर्भीबुद्धिः ॥ ३ ॥ ततःपरमहतउपादानमव्यक्ताख्यंअज्ञानंननुकापिलाभिमंतप्रधानं आनुमानिकाधिकरणेतस्याव्यक्तशब्दार्थत्वनिरासात् ननुतत्रसूक्ष्मं
शरीरमव्यक्तशब्देनोक्तं तदेवास्माकमज्ञानं आदित्यवर्णितमसःपरस्तादितिश्रुतेः पुरुषादव्यवहितं अमृतंचिदात्मा ॥ ४ ॥ एवमनेनप्रकारेणभूतेषुशरीराकारेषुआत्माऽनेककंचुकाक्रांततयागूढःसन्ननौपाधि
केनरूपेणनप्रकाशते तर्हितस्तत्त्वेकिमानमतआह दृश्यतेत्विति अयमिवाध्यातीक्ष्णातया सूक्ष्मयेतितस्यैवव्याख्यानं सूक्ष्मदर्शिभिर्ब्रह्मदर्शनशीलैर्योगिभिः ॥ ५ ॥ इन्द्रियाणिइन्द्रियार्थाश्चमेधयाबुद्ध्याअंत
रात्मनिमहत्तत्त्वेसंलीयविलाप्यबहुचित्यंध्येयध्यानध्यातृरूपत्रयंअर्चितयत् ॥ ६ ॥ ध्यानेनतदेकतानतया विद्यासंपादितमहं ब्रह्मास्मीतिवाक्यजधीदृष्ट्याविद्ययासंस्कृतं उपरमंउपरतंरुत्वा अनीश्वरःईश
भावमपिप्रविलाप्यातएवप्रकर्षेणशांतात्मा मुक्तचित्तः अमृतंकैवल्यंअर्च्छतिप्राप्नोति ॥ ७ ॥ विपक्षेदोषमाह इन्द्रियाणांवश्यात्माइन्द्रियैर्दत्तचित्तः आत्मनःसंप्रदानेनकामादिभ्यःसमर्पणेनमर्त्योयंमृत्युमश्रुते ॥ ८ ॥